

בין הניסיון של המדריך הקליני והראיות בספרות: דילמת סטודנט

אורי גבריאלוב¹, זוהר וולף¹, יובל כרם¹, ניר קברטי¹, זהבה דוידוב^{2,3}

- 1 סטודנטית החוג לפיזיותרפיה, אוניברסיטת חיפה
- 2 יו"ר ועדת האתיקה של הפיזיותרפיסטים בישראל
- 3 החוג לפיזיותרפיה, אוניברסיטת חיפה

שעליהם המליץ המדריך וכן לבצע טיפול באמצעות גירויים חשמליים?

כדי להתמודד עם דילמה אתית מקצועית המתעוררת במהלך ההתנסות הקלינית, ניתן להיעזר בערכים האתיים המתוארים בקוד האתי של הפיזיותרפיסטים בישראל. הערכים האתיים יהיו בסיס לנימוקים התומכים בכל צד שבדילמה ויסייעו להגיע להחלטה הראויה ביותר מן הבחינה האתית. מובאת לפניכם תמצית הדיון והערכים שעליהם מתבסס כל צד בדילמה.

הערכים העומדים מאחורי החלטה להתקש על מתן הנחיות לתרגילים עדינים בלבד:

הטבה (Beneficence) - יואב צריך להתקש על מתן התערבות שמיטיבה עם המטופל בצורה המירבית בהתאם למצבו הרפואי. ערב קודם לכן יואב למד מן המקורות האקדמיים, שבאבחנה של Facial Nerve Paralysis Flaccid Phase מומלצים תרגילים עדינים בלבד. על כן, כדי שהמטופל ישתקם בצורה המיטבית, יואב צריך להתקש שהמטופל יעשה תרגילים עדינים בלבד, ללא תנועות פנים מוגזמות וללא גירויים חשמליים.

מניעת נזק (Non maleficence) - עיקרון זה עוסק במניעת נזק כלשהו למטופל, בין שנעשה מתוך כוונה, בין שנעשה מתוך הזנחה או בין שנעשה מתוך חוסר ידע ומיומנות. במקרה הזה, יואב צריך למנוע נזק למטופל מטיפול שאינו מתאים למצבו. לפי המידע הרפואי שיואב קרא, ישנו סיכון מסוים למטופל מתרגול תנועות אגרסיביות ומטיפול בגירויים חשמליים כפי שהציע לו המדריך בסוף הטיפול.

הקדמה: במדור זה מוצגת דילמה אתית-מקצועית שעומדת התמודד סטודנט בהתנסותו הקלינית הראשונה במכון לפיזיותרפיה. סטודנטים יכולים להתמודד עם דילמה דומה במהלך ההתנסויות הקליניות, ולכן נשמח אם המקרה יידון בין עמיתים. המקרה מנותח על פי הקוד האתי של הפיזיותרפיסטים בישראל.¹

תיאור המקרה

יואב (שם בדוי) הוא סטודנט לפיזיותרפיה בשבוע הראשון של התנסותו הקלינית במכון לפיזיותרפיה. יואב טיפל באדם בן 60 שאובחן ב-Facial nerve paralysis Flaccid Phase (המכונה גם Bell's palsy), כחודש לאחר הופעת הסימפטומים. לפני הטיפול הראשון, הקדיש יואב את שעות הערב ללמוד את הנושא מתוך מקורות מידע אקדמיים אמינים ועדכניים.

למוחרת, במהלך הטיפול, הסביר יואב למטופל על הפתולוגיה שלו, הנחה אותו לבצע תרגילים עדינים לתנועות הפנים וכיוון אותו לתרגול בית מתאים. המדריך הקליני נכח בפגישה וצפה בטיפול. בסיום הפגישה עם המטופל, התערב המדריך והציע למטופל תרגילים שכללו תנועות פנים חזקות. נוסף על כך, הוא הציע לשלב בטיפול גירויים חשמליים. יואב ידע כי ההנחיות שנתן המדריך למטופל בעת הזאת, לאחר שעבר חודש מאז שיתוק הפנים, מנוגדות להמלצות שהובאו במקורות המידע האקדמיים שקרא.

הדילמה של יואב הסטודנט: האם יואב צריך להתקש על תוכנית תרגול הכוללת תרגילים עדינים בלבד בהתאם להמלצות הקליניות שבספרות העדכנית, או שעליו לשתף פעולה עם המדריך ולהכוון את המטופל לעשות את התרגילים

מקצוענות (Professionalism) - על פי הערך הזה יואב צריך לשחרר את המטופל בסוף הטיפול עם התרגילים המתאימים ביותר למצבו הרפואי, לאחר שלמד וחקר את הנושא.

יושר, יושרה, אמון, אמינות ואמירת אמת (Integrity, Honesty, Trustworthiness, Reliability and Truth Telling) - אדם ישר הוא זה הדובר אמת ופועל בתום לב. אצל אדם שנוהג ביושרה ישנה התאמה בין מחשבותיו, אמירותיו ומעשיו. כדי לשמור על יושרו ועל יושרתו, יואב צריך להתעקש על מתן תרגילים עדינים בלבד ולשתף במחשבותיו את המדריך ואת המטופל.

אחריות אישית וחברתית (Individual and Social Accountability) - יואב צריך לשתף את המדריך בידע שיש לו בנוגע להמלצות על הטיפול הרצוי במקרה הזה על פי הספרות העדכנית ביותר. זאת כיוון שיש לו אחריות חברתית כלפי המטופלים העתידיים עם אותה אבחנה, העשויים להיות מטופלים על ידישלו והן של מדריכו.

הערכים העומדים מאחורי החלטה לשתף פעולה עם המלצות המדריך:

הטבה (Beneficence) - יואב הוא סטודנט הנמצא בהתנסותו הראשונה, והוא חסר ניסיון קליני בשטח. לפיכך, הוא צריך להתחשב בידע ובניסיון הקליני של המדריך בקביעת הטיפול הטוב ביותר למטופל, ואינו צריך להתעקש על מתן תרגילים עדינים.

מקצוענות (Professionalism) - יואב אינו צריך להתעקש על מתן תרגילים עדינים, משום שבתור סטודנט מקצוען מצופה ממנו להקשיב להנחיות המדריך, לקיים עימו דיון קליני וללמוד מניסיונו. כמו כן, על מטפל מקצוען לשפוט נכון את הסיטואציה ולא לערער את אמינותו של המדריך בנוכחות המטופל.

רעות (Collegiality) - לפי הקוד האתי, מתוך ערך הרעות נובע הצורך בסולידריות ושיתוף פעולה מקצועי מבלי להפר ערכים של אמינות, יושר ויושרה. במקרה הזה, מדובר על רעות בין יואב ובין המדריך שלו. הדיון המקצועי על סוג הטיפול היה בנוכחות המטופל. יואב אינו צריך להתעקש על מתן

תרגילים עדינים, אלא לבקש מהמדריך להתדיין איתו ביחידות לגבי אופן הטיפול. בדרך זו יישמר שיתוף הפעולה המקצועי בין המדריך ליואב בטיפול הנוכחי ובמהלך ההתנסות כולה.

כיצד נהג יואב?

יואב הקשיב בסבלנות לדברי המדריך. לאחר מכן, הוא פנה אל המדריך בנוכחות המטופל והביע את חששותיו בנוגע למתן תרגילים אגרסיביים ולטיפול באמצעות גירויים חשמליים. כלומר, יואב הסביר למדריך שעל פי מקורות המידע האקדמיים האמינים שקרא, ההתערבויות הללו אינן מומלצות בשלב Flaccid, והן עלולות אף להזיק בטווח הארוך. בשיח ענייני עם המדריך הציע יואב לשקול לשחרר כעת את המטופל עם תרגול עדין, כפי שהוא הציע במהלך הפגישה. לאחר דיון קצר, הצליח יואב לשכנע את המדריך לשחרר את המטופל עם תרגילים עדינים בלבד. המדריך הסכים עם יואב, אבל ציין כי אם נמנעים כרגע מטיפול בגירויים חשמליים, במפגש הבא יצטרך יואב לטפל באולטרסאונד על גבי ה-Temporomandibular Joint. אף על פי שיואב קרא שטיפול באולטרסאונד אינו מומלץ בשלב הזה, הוא הסכים לכך מתוך רצון לשמור על שיתוף פעולה מקצועי.

מחשבות לאחר המקרה:

- ◆ האם לדעתכם יואב פעל נכון?
- ◆ האם הייתם פועלים באופן אחר מול המדריך?

דעתנו על המקרה הנידון - אנו חושבים שיואב החליט החלטה נכונה בכך שהתעקש לתת למטופל תרגילים עדינים בלבד על פי הידע שהיה מצוי ברשותו. נוסף על כך, כיוון שבתור סטודנט הוא מודע לכך שהמדריך קובע את ציון ההתנסות, אנחנו מעריכים את החלטתו לפעול למען המטופל. עם זאת, לדעתנו היה ראוי לקיים את הדיון בנוגע לטיפול המיטבי שלא בפני המטופל. זאת כדי לשמור על ערך הרעות ועל היחסים המקצועיים בין יואב למדריך ולא לערער את סמכותו של המדריך בעיני המטופל. לו התקיימה שיחה בארבע עיניים בין יואב למדריך, יואב היה מביע בה את חששותיו, המדריך היה משתף אותו בניסיונו הקליני ושניהם היו מסכימים ביניהם על ההתערבות המתאימה. כך הייתה נבנית התערבות המבוססת גם על ההמלצות העדכניות וגם על ניסיונו הקליני של המדריך תוך שמירה על ערך הרעות ביניהם. תרה מזאת, ייתכן ששיתוף פעולה כזה היה מונע שימוש

באולטרסאונד שיעילותו (לפי הספרות העדכנית שהסטודנט קרא), מוטלת בספק במקרה הזה.

♦ האם אתם מסכימים או חושבים אחרת?

מקורות

המועצה העליונה של הפיזיותרפיה בישראל, ועדת האתיקה של הפיזיותרפיסטים בישראל. הקוד האתי של הפיזיותרפיסטים בישראל. העמותה לקידום הפיזיותרפיה; ינואר 2018. אוחזר מתוך https://www.ipts.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Kod_Eti_2018.pdf